

« یازدهمین شرح از دعای ابوحمزه ثمالی »

گر چه همواره راه نیایش عبد و مولا باز است، ولی برای زمان مشخص مانند ماه مبارک رمضان که عید اولیای الهی است، فضیلت مخصوص است...

برای استجاب دعا، صلوات نقش تعیین کننده دارد. در نهج البلاغه از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل شده است: اگر مسئلتی دارید، قبل از خواستن چیزی اول صلوات بفرستید، چون خداوند به واسطه این صلوات طلب رحمت را مستجاب می‌کند. وقتی آن اولی را مستجاب کرد، خواسته‌ای را که در کنار صلوات ارائه کردید و صلوات را شفیع خواسته قرار دادید، آن را هم برآورده می‌کند. امام سجاد سلام الله علیه در این بخش از دعای ابوحمزه عرض می‌کند:

"اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ. وَ اخْتِمْ لِي بِخَيْرٍ وَ اكْفِنِي مَا اَهَمَّنِي مِنْ اَمْرِ دُنْيَايَ وَ اٰخِرَتِي وَ لَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ مَنْ لَا يَرْحَمُنِي. وَ اجْعَلْ عَلَيَّ مِنْكَ جَنَّةً وَ اَقِيَّةً بَاقِيَةً وَ لَا تُسَلِّبْنِي صَالِحَ مَا اَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ وَ ارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ رِزْقًا وَاسِعًا حَلَالًا طَيِّبًا."

اول وجود مبارک امام سجاد صلوات می‌فرستد، بر محمد و آل محمد (علیهم الصلاه و علیهم السلام)، بعد درخواست می‌کند؛ عرض می‌کند: خدایا! پایان امور ما را به خیر ختم بکن، چون اینها امور بخواتیمها. بد عاقبتی بسیار چیز بدی است و حسن عاقبت بسیار چیز خوبی است. یکی از دعاهائی که انسان درباره خود دارد، عرض می‌کند: پروردگارا! بهترین حالت مرا در دوران پیری من قرار بده که اولاً من در دوران پیری نیازمند به بیگانگان نباشم. ثانیاً با حسن عاقبت و ایمان کامل رخت بربندم که ایمان را به همراه خود به برزخ و قیامت ببرم.

"وَ اكْفِنِي مَا اَهَمَّنِي مِنْ اَمْرِ دُنْيَايَ وَ اٰخِرَتِي."

پروردگارا! مهمات دنیا و مهمات آخرت مرا مشغول کرده است. نه خود من توان آن را دارم که کافی باشم و نه دیگران. و تو هم که در قرآن کریم وعده دادی: اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ(2)، و غیر تو هم که کافی نیست! بنابراین ای کسی که کفایت کننده هر مهم هستی، امور مهم دنیا و آخرت ما را کفایت بکن!

در بعضی از ادعیه هم آمده است: یا مَنْ يَكْفِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا يَكْفِي مِنْهُ شَيْءٌ اِكْفِنِي مَا اَهَمَّنِي مِنْ اَمْرِ دُنْيَايَ وَ اٰخِرَتِي.(3)

ای خدائی که از هر چیزی کفایت می‌کنی، و ای خدائی که غیر تو کار تو را نمی‌کند و از تو کفایت نمی‌کند، امر دنیا و آخرت ما را کفایت بکن!

"وَ لَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ مَنْ لَا يَرْحَمُنِي" و کسی که بر ما رحم نمی‌کند بر ما مسلط نفرما!

در صحیفه سجادیه قریب به این مضمون آمده است که: "اللَّهُمَّ حِصْنِي حَيْطَةَ تَقِيْمِي بِهَا. پروردگارا! طوری مرا در تحت احاطه خود قرار بده که حائط و دیواری از مهر به دور من کشیده بشود که در اثر آن احاطه الهی گزند از بیرون به ما نرسد.

بازگشت چنین دعاهائی به این است که ما را در قلعه امن ولایت و توحید قرار بده! چون کلمه لا إله إلا الله، یعنی توحید حصن خداست. چنین که ولایت اهل بیت (علیهم الصلّاه و علیهم السّلام) هم حصن خداست. این دو تا حصن مقابل هم نیستند، بلکه یکی دالان ورودی دیگری است و شرط دیگری است! این که دالان ورودی باشد و شرط باشد که کسی بخواد وارد حصن توحید بشود، باید از شرط ولایت بگذرد، از همان حدیث سلسله الذهب (4) کاملاً بر می‌آید. به هر تقدیر اگر لا إله إلا الله حصن الله است، و اگر ولایت اهل بیت (علیهم الصلّاه و علیهم السّلام) حصن الله است، یکی شرط است و دیگری مشروط. این چنین نیست که دو تا حصن جدا و بیگانه باشد! و اگر کسی تحت ولایت الهی بود، قهراً تحت حیطة رحمت حق است. یعنی آن رحمت خاص به او محیط است. وقتی رحمت خاص به او محیط شد، هیچ کسی توان آسیب رساندن به او را ندارد!

لذا بعد از آن عرض می‌کند: **وَ لَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ مَنْ لَا يَرْحَمُنِي**. خدایا! بر من، بر کشور ما، بر ملت ما کسی که رحم نمی‌کند مسلط نکن! چه دشمن خارج، چه دشمن داخل. این دعائی است که همگان در سحرهای ماه مبارک رمضان داریم و باید داشته باشیم. مستحضرید، قبلاً هم گذشت که یکی از بهترین راه استجابات نیایش همان تعمیم در دعا است. یعنی دیگران را در قلمرو دعا شریک کردن و انحصار طلب نبودن و خاص خود نکردن؛ این است. لذا در آن جمله‌های قبلی این بود که خدایا! مرا و همه گنهکاران عالم را ببخش! بر من، "وَأَمْنُنْ عَلَيْنَا وَ عَلَي الْمُذْنِبِينَ". در اینگونه موارد هم منظور آن است که خدایا! بر هیچ کدام از ماها، بر کشور ما کسی که رحم نمی‌کند مسلط مفرما!

شیطان بر ما رحم نمی‌کند. شما مستحضرید که شیطان اعداء عدو ماست! ما از صدر تا ساقه، از ساقه تا صدر در تمام بحث‌های اخلاقی، نیایش و دعا و ذکر باید این مسئله را کاملاً متوجه باشیم و مکرر هم به ذهن بسپاریم که دشمن ما کسی است که محصول چند هزار ساله خود را يك جا آتش زد!! کسی که به خود رحم نکرد و از اولین و آخرین يك آدم لجباز لجوج آلود عنودی مثل شیطان نیامده و نخواهد آمد، چنین کسی دشمن ماست!

طبق بیان نهج البلاغه وجود مبارک حضرت امیر فرمود: چند هزار سال خدا را عبادت کرده؛ لا یدری أمن سنّی الدنیا أم من سنّی الآخره. (5) حالا چهار هزار سال یا شش هزار سال شیطان خدا را عبادت کرد. در اثر خوی استکباری محصول شش هزار ساله خود یا چهار هزار ساله خود را يك جا آتش زد! و معلوم نیست آن سال‌ها، سال‌های دنیاست که 365 روز است، هر شبانه روزی هم 24 ساعت، یا سال قیامت است که يك روز هزار سال است، یا يك روز پنجاه هزار سال است، معلوم نیست؛ گرچه برای علی و اولاد علی (علیهم الصلّاه و علیهم السّلام) روشن است، ولی برای ماها معلوم نیست.

خوب شما هیچ کسی را نشان ندارید که محصول عمر چند هزار ساله‌اش را يك جا در اثر خشم آتش بزند! افرادی هستند که زندگی خودشان را می‌سوزانند، خودشان را انتحار می‌کنند، اما بالأخره يك چیز محدودی‌اند. اما کسی چند هزار سال عبادت بکند و محصول همه اینها را يك جا آتش بکشد، خیلی باید لجوج باشد! این به نام ابلیس و شیطان است. چنین دشمنی، خون آشام که به خود رحم نکرده است، به خدا سوگند خورده است که ما را بگیرد و بگذرد! با همه توانی که دارد و با خیل و رجش! این عدو مبین است. ما با او روبرویم. ما اگر خلیفه الله باشیم می‌توانیم او را طرد کنیم، وگرنه تحت ولایت او هستیم. ممکن است عمری تحت ولایت شیطان باشیم معاذ الله و ندانیم چه کرده‌ایم و هم یحسبون أنهم یحسبون صنعاً. (6) لذا انسان از ذات اقدس إله مستلت می‌کند: لا تُسَلِّطْ عَلَيَّ مَنْ لَا يَرْحَمُنِي. خدایا! بر من و بر ما، بر خانه من و بر میهن من،

بر مکتب من و دین من و قرآن من کسی که رحم نمی‌کند مسلط نکن!

گاهی خداوند شیطان را بر افرادی به عنوان انتقام مسلط می‌کند، إنا جعلنا الشیاطین اولیاء للذین لا یؤمنون (7). إنا أرسلنا الشیاطین علی الکافرین تؤزّهم أزاً. (8) كذلك نولّی بعض الظالمین بعضاً. (9) همه این آیات نشان می‌دهد که اگر کسی مورد قهر خدا قرار گرفت، ممکن است خدا يك دشمن بی‌رحمی را بر او چیره کند.

در این دعاها عرض می‌کنیم:

"وَاجْعَلْ عَلَيَّ مِنْكَ وَاقِيَةً بَاقِيَةً وَلَا تَسْلُبْنِي صَالِحَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ وَارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ رِزْقاً وَاسِعاً خِلافاً طَيِّباً اللَّهُمَّ اخْرِسْنِي بِخِرَاسَتِكَ وَاحْفَظْنِي بِحِفْظِكَ وَأَعْلَانِي بِكَلِمَاتِكَ "

کسی که بر ما رحم نمی‌کند بر ما مسلط نفرما! و يك سپری که ما را حفظ می‌کند و برای همیشه باقی است برای ما قرار بده که از گزند حوادث تلخ مصون بمانیم. آن نعمت‌های خوبی را که قبلاً به ما دادی، از ما بگیر! و از فضلت رزق واسع ما مرحمت بکن! و ما را به حفظ خودت و حراست خودت حفظ بکن! وَ أَكَلْنِي بِكَلَاءِ تِكِّ . خداوند در شب و روز حافظ انسان است و این که فرمود: مَنْ يَكْلُوكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ (10)، چون کِلَانْتی و حفظ و حراستی غیر از حراست الهی نیست!

باز مسئله حج بیت خدا مطرح است:

"وَأَرْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَ فِي كُلِّ عَامٍ وَ زِيَارَةَ قَبْرِ نَبِيِّكَ وَ لَا تُخَلِّنِي يَا رَبِّ مِنْ تِلْكَ الْمَشَاهِدِ الشَّرِيفَةِ وَ الْمَوَاقِفِ الْكَرِيمَةِ." یعنی خدایا! توفیق زیارت خانه خودت و اعتاب مقدسه و مشاهد مشرفه را به ما مرحمت بکن!

پی‌نوشت‌ها:

- 1- سوره نمل / آیه 62
- 2- سوره زمر / آیه 36
- 3- بحار الأنوار / جلد 97 / صفحه 418
- 4- توحید صدوق/ صفحه 25 - قَالَ الرَّضَاءُ (ع): لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي آمِنًا مِنْ عَذَابِي ، بِشَرِطِهَا وَ شُرُوطِهَا وَ أَنَا مِنْ شُرُوطِهَا؛ معروف به حدیث سلسله الذهب.
- 5- نهج البلاغه/ خطبه 192
- 6-سوره كهف/ آیه 104
- 7- سوره اعراف / آیه 27
- 8- سوره مریم/ آیه 83
- 9- سوره انعام/ آیه 129
- 10- سوره انبیاء / آیه 42

برگرفته از سخنان آیت الله جوادی آملی